

P-731

Seat No. _____

M. A. (Sem. IV) Examination

April / May - 2016

Sanskrit : Paper - 403

रघुवंश सर्ग-२, भाषाविज्ञान, गद्यसमीक्षा

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 70

१. (अ) भाषांतर करो. (गमे ते बे) ७

(१) स न्यस्तचिह्नमपि राजलक्ष्मीं तेजोविशेषानुमितां दधानः ।

आसीदनाविष्कृतदानराजिरन्तर्मदावस्थ इव द्विपेन्द्रः ॥ २-७ ॥

(२) पुरस्कृता वर्त्मनि पार्थिवेन प्रत्युद्गता पार्थिवधर्मपत्न्या ।

तदन्तरे सा विरराज धेनुर्दिनक्षपामध्यगतेव सन्ध्या ॥२-२० ॥

(३) कैलासगौरं वृषभारुरुक्षोः पादारपणानुग्रहपूतपृष्ठम् ।

अवेहि मां किङ्करमष्टमूर्तेः कुम्भोदरं नाम निकुम्भमित्रम् ॥२-३५॥

(४) कथं नु शक्योऽनुनयो महर्षेर्विश्राणनाच्चान्यपयस्विनीनाम् ।

इमामनूनां सुरभेरवेहि रुदौजसा तु प्रहृतं त्वयास्याम् ॥ २-५४ ॥

(५) असंदर्भं सभञ्जयो. (गमे ते बे) ७

(१) स्ववीर्यगुप्ता हि मनोः प्रसूतिः ।

(२) शस्त्रेण रक्ष्यं यदशक्यरक्षं न तद्यशः शस्त्रभृतां क्षिणोति ।

(३) महीतलस्पर्शनमात्रभिन्नमृद्धं हि राज्यं पदमैन्द्रमाहुः ।

(४) ऋषिप्रभावान्मयि नान्तकोऽपि प्रभुः प्रहर्तुं किमुतान्य हिंसाः ।

૨ રઘુવંશનું મહાકાવ્ય તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. ૧૪

અથવા

૨ વિવેચનાત્મક નોંધ લખો. (ગમે તે બે) ૧૪

(૧) રઘુવંશનું શીર્ષક

(૨) રાજા દિલીપનું પાત્રાલેખન

(૩) નંદિનીએ કરેલી પરીક્ષા અને વરપ્રદાન

(૪) કાલિદાસની ઉપમાઓ

૩. ભાષા એટલે શું તે સમજાવી ભાષાની ઉત્પત્તિ વિશેના વિવિધ ૧૪
મતોની સમીક્ષા આપી તેની આલોચના કરો ?

અથવા

૩. નીચેનામાંથી ગમે તે બે વિશે ટૂંકનોંધ લખો. ૧૪

(૧) ભાષાવિજ્ઞાનની ભારતીય અને પાશ્ચાત્ય પરંપરા.

(૨) વૈદિક સંસ્કૃત અને લૌકિક સંસ્કૃત.

(૩) ગ્રીમનો ધ્વનિ નિયમ.

(૪) ભાષાવિજ્ઞાનનો અન્યશાસ્ત્રો સાથેનો સંબંધ.

दण्डकाया बहवो राक्षसाः प्रतिवसन्ति स्म । प्रत्यहं ऋषीणां यज्ञेषु ते विघ्नान् उत्पादयन् । ते ऋषयो रामात् साहाय्यमयाचन्त । ऋषयः रामसकाशमगच्छन् अवदन् च- राम, त्वं खलु रघूणां कुलेऽभवः । आर्ताणां परित्राणं रघुकुलस्य व्रतमुच्यते । तदस्मान् राक्षसेभ्यो रक्षितुमर्हसीति । ऋषीणां वचनानि श्रुत्वा रामः प्रत्यवदत् लक्ष्मणेन सह मुनेर्विश्वामित्रस्य तपोवनमगच्छम् । तस्मिन् तपोवने आवां बहून् राक्षसान् अजयाव । असुराणां पराजयान्मुनिरावयोः प्रसन्नोऽभवत् । स मह्यं जृम्भकास्त्रमयच्छत् । गुह्यां प्रसादेन भवति नौ सामर्थ्यमसुरान् जेतुमिति । रामस्य वचनानि श्रुत्वा ऋषयः संतुष्टा अभवन् । ते सर्वे आश्रमं न्यवर्तन्त । ततो रामः प्रत्यहं आश्रमं गत्वा यज्ञान् रक्षति स्म । गुरोः प्रसादेन तस्य बाहवोर्बलं द्विगुणमभवत् । तस्य तीक्ष्णाः इषवः क्षिपप्रं विघ्नानपाहरन् । जृम्भकास्त्रं दृष्ट्वा सर्वेऽसुरा इतस्ततः प्रादद्रवन् । ततो राक्षसाः रामस्य शत्रवः जाताः । रामोऽपि रिपुभिः सह सततमयुध्यत अल्पेनैव कालेन स सर्वानपि शत्रुनजयत् । रामेण पराजिताः दानवाः शरणं गताः । ते सर्वेलंकां गत्वा रावणमवदत्- महाराज, रामं युद्धे जेतुं नालं वयम् । अतस्त्वां तमभिभवितुं प्रार्थयामः । निम्नलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तरं ददतु ।

(१) के ऋषीणां यज्ञेषु विघ्नानुदपादयन् ?

(२) कस्माद् ऋषयो रामं साहाय्यमयाचन्त ?

- (૩) કિં રઘુકુલસ્ય વ્રતમસ્તિ ?
- (૪) કસ્માત્ વિશ્વામિત્રો રામાય જૃમ્ભકાસ્રમયચ્છત્ ?
- (૫) રાક્ષસાઃ કદા વા કેન કારણેન રામસ્ય શત્રવઃ જાતાઃ ?
- (૬) રામેણ પરાજિતૈઃ રાક્ષસૈઃ કિં કૃતમ્ ?

૫. બે કે ત્રણ વાક્યમાં જવાબ આપો. (ગમે તે સાત) ૧૪
- (૧) રઘુવંશમાં કુલ કેટલા સર્ગો અને કેટલા રાજાઓનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે ?
- (૨) રઘુવંશના બીજા સર્ગમાં કયા છંદનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે ? તેનું બંધારણ જણાવો.
- (૩) રાજા દિલીપને સંતાન ન હોવાનું શું કારણ હતું ?
- (૪) રાજા દિલીપને સંતાન પ્રાપ્તિનો ઉપાય કોણે બતાવ્યો ? કઈ રીતે ?
- (૫) કાલિદાસનું ઉપનામ જણાવો ?
- (૬) કાલિદાસની કુલ કેટલી કૃતિઓ છે ? કઈ કઈ ?
- (૭) પતંજલિએ આપેલી ભાષાની વ્યાખ્યા જણાવો ?
- (૮) ભાષાવિજ્ઞાનના કેટલા અંગો છે. કયા કયા ?
- (૯) ભાષાવિજ્ઞાનની અધ્યયનની કઈ કઈ પદ્ધતિઓ છે ?
- (૧૦) ભાષાવિજ્ઞાન એટલે શું ?
- (૧૧) પદ એટલે શું ?
- (૧૨) ધ્વનિના મુખ્ય પ્રકાર કેટલા ? કયા કયા ?